

การศึกษาชีวนิยของยุงรำคาญในพื้นที่นกอพยพจังหวัดสงขลาและจังหวัดพัทลุง

สุดา โลมาภิก วท.บ.*,โอภาส แก้วนะ สบ.*,เสริมรัสมิ์ จินดารัตน์ สบ.*,สุรเชษฐ์ เดชสงค์ วท.บ.*

*สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 12 จังหวัดสงขลา

การศึกษาชีวนิยของยุงรำคาญ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจความหนาแน่น แหล่งเกาะพัก ช่วงเวลาและระดับความสูงที่ออกหากินของยุงรำคาญ ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาและเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ของนกอพยพที่อาจเป็นพาหะของโรคเวสต์ไนล์ เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม – พฤษภาคม 2557 โดยการ (1) คัดเลือกบ้านที่เป็นบ้านชั้นเดียว อยู่ในรัศมีไม่เกิน 200 เมตรจากพื้นที่เขตห้ามล่าฯ วางกับดักยุง black light บริเวณหน้าบ้านห่างจากบ้าน 10 เมตรพื้นที่ละ 2 หลัง หลังละ 1 เครื่องตั้งเวลา 18.00 – 06.00 น. เพื่อศึกษาความหนาแน่นและช่วงเวลาการออกหากิน(2) วางกับดักบริเวณนอกบ้านและในบ้าน พื้นที่ละ 2 หลัง หลังละ 2 เครื่อง ตั้งเวลา 18.00 – 06.00 น. เพื่อศึกษาแหล่งเกาะพัก(3) ใช้สวิงโฉบจับยุงบริเวณที่คาดว่าเป็นแหล่งเกาะพักทั้งนอกบ้านและในบ้านช่วงเวลา 06.00 – 08.00 น. เพื่อศึกษาแหล่งเกาะพัก(4) วางกับดักยุงที่ระดับความสูง 3, 6, 9 และ 12 เมตรจากระดับพื้นดิน เป็นเวลา 24 ชม. เพื่อศึกษาระดับความสูงที่ยุงรำคาญออกหากินนำยุงรำคาญที่ได้ไปจำแนกชนิดวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ความหนาแน่น (ตัว/กับดัก/ครั้ง/ชั่วโมง)

ผลการศึกษาพบว่า ยุงรำคาญที่จับได้ทั้งหมด 3,055 ตัว พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา มีความหนาแน่นเท่ากับ 14.19 ตัว/กับดัก/ครั้ง/ชั่วโมงพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีความหนาแน่นเท่ากับ 11.58 ตัว/กับดัก/ครั้ง/ชั่วโมงความหนาแน่นนอกบ้านมากกว่าในบ้าน เมื่อจำแนกชนิดของยุงรำคาญตามหลักอนุกรมวิธานพบว่า ทั้งสองพื้นที่พบยุงรำคาญชนิด *Culex (Cx.) gelidus*, *Cx. quinquefasciatus*, *Cx. sitiens* และ *Cx. whitmorei* ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาพบ *Cx. sitiens* มากที่สุด (ร้อยละ 52.49) ส่วนพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยพบ *Cx. whitmorei* มากที่สุด (ร้อยละ 49.31) ทั้งสองพื้นที่ไม่พบยุงรำคาญจากการโฉบจับ

ยุงรำคาญทั้งสองพื้นที่หากินนอกบ้าน โดยออกหากินสูงใน 2 ช่วงเวลา คือ เวลา 19.00 – 20.00 น. และเวลา 05.00 – 06.00 น. ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลาพบยุงรำคาญมากที่สุดที่ระดับความสูง 3 เมตร รองลงมาคือระดับ 9, 6 และ 12 เมตรจากระดับพื้นดิน พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยพบมากที่สุดในระดับความสูง 12 เมตร รองลงมาคือระดับ 9, 6 และ 3 เมตร

ยุงรำคาญ *Cx. Quinquefasciatus* เป็นพาหะสำคัญของโรคเวสต์ไนล์ พบว่า ในพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา มีความหนาแน่นมากที่สุดในช่วงเวลา 05.00 – 06.00 น. ไม่สามารถบอกระดับความสูงที่ยุงออกหากินได้ เนื่องจากไม่พบยุงในกับดัก ส่วนพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีความหนาแน่นมากที่สุดในช่วงเวลา 20.00 – 21.00 น. ในระดับความสูง 6 เมตร และ 3 เมตรจากระดับพื้นดินและ *Cx. Quinquefasciatus* ในสองพื้นที่หากินนอกบ้านมากกว่าในบ้าน

ดังนั้น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา และ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งพบยุงพาหะของโรคเวสต์ไนล์ ควรร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ดำเนินการฉีดพ่นสารเคมีนอกบ้านโดยรอบบริเวณ ปรับสภาพแวดล้อมรอบสำนักงาน/ชุมชนรอบพื้นที่และบ้านพักรับรองไม่ให้มีแหล่งน้ำขังเน่าเสีย ให้ยาทากันยุงและแผ่นพับความรู้เรื่องโรคเวสต์ไนล์และชีวนิยของยุงรำคาญแก่นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการเรือรับจ้าง/ที่พักอาศัย ร้านอาหาร และชาวบ้านที่อยู่บริเวณโดยรอบโดยเฉพาะเดือนธันวาคม – พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีการอพยพของนก นอกจากนี้ควรมีการศึกษาการติดเชื้อเวสต์ไนล์ของยุงรำคาญและนกอพยพในพื้นที่ต่อไป